УДК 338.46

СУТНІСТЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ПОТРЕБ У ПОБУТОВИХ ПОСЛУГАХ

Т.І. Данилюк
Луцький інститут розвитку людини, м. Луцьк

У статті визначається функціональна роль ринку побутових послуг в економічній системі країни та розглядаються теоретичні засади вивчення і дослідження потреб у побутових послугах.

ВСТУП

Практика функціонування соціально-економічних моделей господарювання в розвинених країнах показала, що сфера побутових послуг є надзвичайно важливою і з точки зору формування освітнього, культурного рівня трудового потенціалу, і з точки зору задоволення потреб членів суспільства, і з точки зору впливу на виробничу сферу в плані підвищення рівня задоволення суспільних потреб. Добре влаштований побут сприяє підвищенню культурного рівня людей, стимулюванню прогресу виробництва та задоволенню потреб у побутових послугах. Ринкові перетворення внесли відразу багато змін, але потреба у надані побутових послуг не зникла.

Проблема розвитку ринку побутових послуг в історії економічної думки займає специфічне місце. Характеристику окремих аспектів ринку побутових послуг можна віднайти у працях А.Н. Айшель, В.П. Покуля, К.Маркса та інших. Окремі питання становлення ринкових відносин у сфері побутових послуг висвітлювалися у працях таких українських та російських вчених, як: О.В. Песоцька, В.Г. Кряжев, М.М. Захарченко, Т.І. Корягіна, Ш.Я. Турецький, А.І. Гранін, М.Г. Розе, М.Б. Росинський, В.І. Дмитрієв, Л.П Хмелевська, Н. Христофорова, В.В. Юхименко, Л.А. Сучкова та ін.

Головною задачею ринку побутових послуг у перспективному періоді є максимальне задоволення потреб населення у побутових послугах. Дослідження та визначення таких потреб висвітлюється у працях таких вчених, як Розе М.Г., Росинський М.Б., Юхименко В.В., Дмитрієв В.І. та інші. Аналіз опублікованих праць, матеріалів наукових конференцій і дискусій, присвячених дослідженню цієї багатогранної проблеми, показав, що вона має ще багато недосліджених теоретичних питань та невирішених практичних проблем. Через те сьогодні постало питання у визначенні та класифікації потреб населення у побутових послугах. Крім того, можна зазначити, що в економічній літературі фактично відсутні спеціальні комплексні дослідження ринку побутових послуг, що і визначає актуальність обраної у дослідженні теми.

ПОСТАВЛЕННЯ ЗАВДАННЯ

З підвищенням благоустрою населення і покращанням побуту зростає потреба в побутових послугах. Досліджуючи такі потреби в умовах ринкових змін, необхідно визначити теоретико-методологічні основи сутності потреб як категорії, яка виражає найважливіші сторони життєдіяльності людини, сутності послуг, оскільки "в теперішній час все більше розширюється коло потреб, які задовольняються послугами..." та сутності побутових послуг, оскільки саме цей вид допомагає забезпечити добробут населення, підвищити рівень його життя та комфортно організувати домашнє господарство.

РЕЗУЛЬТАТИ

Побутове обслуговування за економічною природою призначене задовольняти особисті потреби людей, які, як відомо, неперервно змінюються і розвиваються.

Досліджуючи сутність потреб та їх розвиток, багато вчених відзначали, що людина від народження має потреби, які дані їй природою. П.В. Сімонов писав: "В момент свого народження людина вже має ряд потреб, її зустріч з явищами дійсності споконвічно має активно-зацікавлений характер, його сприйняття – вибірковий, його відношення до світу – упереджений". Подібне визначення трапляється і у відомого психолога А.Н. Леонтьєва: "Зрозуміло, що суб'єкт як індивід народжується наділений потребами". Аналізуючи історичний розвиток, Гегель приходить до висновку, що "...дія людей витікає з їх потреб, ...їх інтересів, і лише вони відіграють головну роль" [1, с.18].

Що ж до визначення категорії "потреби", то практично всі вчені, які займалися вивченням "потреб", говорять про одне і те ж, але визначають їх по-різному.

"Потреба" за Котлером – "це стан відчутної базової невдоволеності, пов'язаної з умовами існування" [2, с.321]. Крім того, він зазначає, що потреба обумовлена людською природою і існує до виникнення попиту. Попит визначається як "задоволення бажання, якщо є можливість здійснити покупку". "Бажання", згідно з визначенням, поданим Котлером, – це "специфічний засіб задоволення глибинних потреб людини".

За словами Б.А. Соловйова потреби –"це відношення людини до внутрішнього світу, яке направлене на його використання в процесі життєдіяльності". В.В. Радаєв визначає потреби як "вираження умов матеріального життя на певному рівні розвитку суспільства, відтворення яких у відповідності до цих умов необхідне для життєздатності суспільства і його членів" [3, с.10].

У дослідженнях Б.В. Ракитського потреби визначаються як такі, що задовольняються результатами суспільного виробництва. К.К. Вальтух розглядає потреби як "матеріальні, духовні та соціальні умови життя, досягнення яких є необхідним у процесі розвитку суспільства і до досягнення яких прагне суспільство, окремі його групи та члени" [4, с.72]. Він також зазначає, що не всяка потреба є безпосередньо потребою в деякому продукті. Так, потреба у спілкуванні з людьми, в праці, в передачі своїх знань і здібностей іншим людям, в отриманні роботи певного профілю і т. ін. не мають своїм безпосереднім предметом який-небудь продукт. В цьому випадку можна сказати, що не всякій потребі відповідає яка-небудь виробнича корисність. Однак разом з тим немає таких потреб, задоволення яких не вимагало б продуктів виробництва [4, с.74].

Частина ознак, за якими ранжують потреби, стосується потреб не лише в продуктах, але і потреб в послугах. Ці два види потреб взаємозв'язані між собою, оскільки при задоволенні потреб у товарах (їжа, одяг, машина і т.д.) людина не може обійтись без задоволення потреби в послугах (ремонт та пошиття одягу, ремонт автомобіля і т.д.).

А.І. Горанін дає визначення послуги як "важливої економічної категорії, яка є ключовим пунктом для правильного розуміння сутності процесів обслуговування..." [5, с.31].

"Послуга – це специфічна політико-економічна категорія, – приходить до висновку М.Б. Росинский, – яка виражає відносини праці, яка реалізується безпосередньо як корисний ефект діяльності і яка функціонує в базі споживання" [6, с.10].

О. Ланге вважає, що послугами можна назвати: "будь-які функції, які пов'язані… із задоволенням людських потреб, але які безпосередньо направлені на виробництво будь-яких предметів" [6, с.7].

Що ж до визначення категорії "побутова послуга", то вона є ключовим моментом у правильному розумінні сутності побутового обслуговування населення як суспільно організованого економічного процесу. Тому слід розмежовувати визначення категорій "побутова послуга" і "побутове обслуговування населення", виходячи із призначення послуги і функціональності галузі.

"Побутове обслуговування населення, – стверджує О.В. Песоцька, – організована діяльність суб'єктів підприємницької діяльності пов'язана з наданням побутових послуг" [7, с.231]. Такого твердження дотримується В.Г. Кряжев, який дає таке визначення категорії: "До побутового обслуговування населення як галузі народного господарства відносять підприємства, які надають переважно такі види послуг, необхідність яких виходить із сімейно-побутових потреб [8, с.16]. А.Н. Айшель, В.П. Пікуль охарактеризували побутове обслуговування як "сукупність побутових підприємств, які виконують і реалізують послуги" [9, с.5]. Детальніше дав визначення М.М. Захарченко: "Підприємства і організації побутового обслуговування населення, які здійснюють різні види ремонту предметів культурно-побутового і домашнього вжитку … з урахуванням індивідуальних потреб споживача" [10, с.11].

"Видом діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, пов'язаним із задоволенням конкретної побутової потреби індивідуального замовлення є, як стверджує О.В. Песоцька, побутова послуга" [7, с.231].

А.І. Горанін пропонує розглядати побутову послугу, як одну із форм товарного продукту "споживча вартість… це товар особливого роду" [5, с.74].

М.Г. Розе та М.Б. Росинський відносять до побутових послуг ті: "які замінюють або скорочують ті або інші види домашньої праці" [11, с.4].

В.І. Дмитрієв у своє визначення побутової послуги поклав твердження К.Маркса, що споживання послуг – це споживання корисної дії конкретної праці: "це корисна дія, яка є результатом переважно виробничої праці, яка втілилася або в матеріально-речових предметах, або у вигляді певної діяльності…, яка здійснюється в певних формах – ринковій і неринковій, тобто шляхом самообслуговування через домашнє господарство і спрямована на задоволення індивідуально виражених потреб людини, які обумовлені їх фізіологічними особливостями, способом повсякденного життя та інтелектом" [8, с.32].

Визначення потреб у побутових послугах, на нашу думку, необхідно звести до основних компонент, які допомагають задоволенню потреб або до їх поєднання з визначенням категорії потреб.

Подібні спроби були зроблені Н.А. Смірновою, яка дає характеристику потреб у побутових послугах, акцентуючи увагу на двох питаннях. По-перше, вона показує функціональне призначення матеріальних потреб, по-друге, перераховує групи послуг, які втілюють потреби цього виду: "Потреба у побутових послугах визначається… як потреба в діяльності певного роду, яка спрямована на створення або збереження умов, які об'єктивно необхідні для нормальної життєдіяльності людини… Потреба в побутових послугах спрямована на виготовлення, ремонт або удосконалення споживчих вартостей…" [12, с.6].

Інше її визначення трактує потреби в побутових послугах як: "широке коло особистих потреб населення, пов'язаних з такими важливими комплексами, як одяг, житло, використання вільного часу" [12, с.6]. Уже таке визначення стоїть ближче до категорії "потреб у побутових послугах" взагалі, оскільки в ній містяться потреби всіх видів – матеріальні, духовні і соціальні.

В.І. Дмитрієв показав потребу у побутових послугах як потребу найвищого рівня: "потреби в побутових послугах є найпершими. Послуги, з допомогою яких задовольняються ці потреби, доповнюють світ предметів першої необхідності, вони розширюють кордони споживання, ведуть до піднесення всієї сукупності матеріальних потреб" [8, с.36].

Порівнюючи та аналізуючи подані вище визначення, ми визначаємо, що потреби в побутових послугах – це категорія, яка відображає відчуття матеріально-побутової та особистої нестачі відносин з приводу діяльності щодо виконання робіт побутового характеру, результати яких не мають матеріально-речової форми, які споживаються шляхом ринкової пропозиції та самообслуговуванням і які спрямовані на задоволення матеріальних та духовних благ населення.

Для правильного визначення закономірностей і перспектив розвитку та задоволення потреб у побутових послугах досить важливою є їх класифікація.

Аналіз такої класифікації дозволить виявити особливості сфери побутового обслуговування і розробити рекомендації, які дозволять спрямувати її діяльність щодо підвищення рівня задоволення потреб населення у побутових послугах.

Але перш ніж дати таку класифікацію, необхідно паралельно розглянути перелік побутових послуг, що надаються населенню.

Найбільша та найширша класифікація побутових послуг показана в галузевому класифікаторі ГК 201-01-2001 "Класифікація послуг і продукції у сфері побутового обслуговування" на основі їх однорідності з урахуванням кодів Державних класифікаторів України ДК 009-96 "Класифікація видів економічної діяльності" та ДК 016-97 "Державний класифікатор продукції і послуг", що розроблений в 2001 році, де класифікація побутових послуг подана по 25 групах, які, в свою чергу, включають поділ на підгрупи.

Виходячи з економічної неоднорідності і відношення до створення національного доходу, побутові послуги поділяються на матеріальні (виробничі) і нематеріальні (невиробничі).

Такий поділ здійснюють В.Е. Комаров [13, с.37] та З.Г. Булатова [14, с.6]: матеріальні (виробничі) – виготовлення нових, покращання та відновлення старих виробів та нематеріальні (особисті) послуги перукарень, бань, саун, пунктів прокату і т.д. Така класифікація побутових послуг не підтримує чіткого економічного критерію віднесення окремих галузевих груп до того чи іншого підрозділу побутових послуг.

У загальному обсязі реалізації і споживання населенням побутових послуг переважну частину складають матеріальні послуги (різні види ремонту, послуги, які пов'язані з підтримкою властивостей деяких споживчих вартостей, послуги із створенням нових споживчих вартостей, транспортні послуги і т.д.) [15, с.308]. Що стосується нематеріальних побутових послуг (послуги перукарень, бань, саун і т.д.), то їх частка в загальному обсязі споживання населенням всіх побутових послуг становить 11 % [15, с.308].

Підтримуючи класифікацію побутових послуг на матеріальні та нематеріальні, Н.В. Гуков та З.І. Тангібердиєва класифікують побутові послуги на три групи [16, с.12]:

– послуги, які пов'язані із створенням нових споживчих вартостей (пошиття одягу, взуття, виготовлення меблів і т.д.);

– послуги, які спрямовані на підтримання стану споживчих вартостей (ремонт одягу, взуття, побутової техніки і т.д.);

– послуги, які не пов'язані із створенням або підтримкою споживчих вартостей (перукарні, бані, сауни і т.д.).

На три групи також поділяє побутові послуги М.Г. Розе [17, с.95]:

– ремонтні роботи;

– виготовлення нових предметів;

– невиробничі послуги.

А.І. Кочерга визначає, що побутові послуги задовольняють різні сторони потреб людини і тому класифікує їх таким чином [18, с.275]:

– побутові послуги спрямовані на виготовлення нових виробів за індивідуальним замовленням;

– побутові послуги спрямовані на ремонт та відтворення матеріальних благ;

– побутові послуги догляду за фізіологією людини.

За специфікою споживання М.Б. Росинський класифікує побутові послуги на чотири групи [6, с.132]:

– ремонт і відтворення виробів (ремонт одягу, взуття, побутової техніки і т.д.);

– виготовлення нових виробів на замовлення населення (пошиття одягу, взуття, виготовлення меблів і т.д.);

– створення зручностей в побуті (прокат, бюро обслуговування і т.д.);

– обслуговування безпосередньо людей (перукарні, бані, сауни і т.д.).

На подану класифікацію Н.В. Гукова, З.І. Тангібердиєва, М.Б. Росинського та М.Г. Розе ми звертаємо особливу увагу, оскільки тут побутові послуги прокласифіковані виходячи із загальних особливостей і закономірностей розвитку.

Тому, виходячи з таких класифікацій, ми можемо визначити перелік потреб у побутових послугах. Подібну спробу зробив В.І. Дмитрієв. Він зазначає, що найбільш важлива класифікація потреб у побутових послугах за їх функціональним призначенням [8, с.40]:

– потреба у виготовлені нових предметів споживання;

– потреба у відтворенні та ремонті предметів споживання;

– особисті потреби.

Послуги першої та другої груп задовольняють потреби населення у виробництві і ремонті різного роду предметів споживання. Результати праці тут проявляються у речовій формі, що дозволяє віднести ці послуги до матеріальних. Третя група включає потреби, де праця з надання послуг не набуває речового відтворення. Такі послуги представляють підрозділ нематеріальних послуг.

На нашу думку, поділ потреб у побутових послугах на матеріальні і нематеріальні недостатній, оскільки існує комплекс потреб, які повністю не можуть бути віднесені до однієї з цих груп. Пояснюється це тим, що в такому комплексі існують потреби як матеріального, так і нематеріального характеру. У зв'язку з цим деякі автори [8, с.41] відносять такі потреби у побутових послугах до змішаного типу. Слід відмітити, що такого роду припущення можливе лише при класифікації потреб у побутових послугах.

Тому при класифікації потреб у побутових послугах, рівень задоволення яких треба вивчити, необхідно врахувати дане зауваження і, окрім того, принцип формування сучасної статистичної звітності, яка переходить на міжнародні стандарти [19, с.1].

Тому якщо раніше потреби у побутових послугах, за В.І. Дмитрієвим, поділяли на три великі групи, то тепер необхідно поділити на дві: потреби у ремонтновідновлюваних послугах та потреби в індивідуальних послугах.

Як видно з цієї класифікації, потреби у послугах із виготовлення нових предметів відсутні. Це пов'язано з тим, що згідно з Класифікатором видів економічної діяльності, що почав діяти з 2001

року, до сфери виробництва стали відносити такі види побутових послуг, як виготовлення взуття, виготовлення швейних, шкіряних, хутрових, трикотажних, текстильних виробів та головних уборів; виготовлення килимових виробів; виготовлення шкіряних галантерейних та дорожніх виробів; виготовлення меблів; будівництво житла; виготовлення теслярських та столярних виробів та ін. (таблиця 1.) [20, с.27-91].

Таблиця 1 – Класифікація видів економічної діяльності сфери виробництва

Код КВЕД	Назва	Код ISIC
17	Виготовлення трикотажних, текстильних та інших виробів	17
17.4	Виробництво виробів з текстилю	1721
17.5	Виробництво килимів та килимових покритів	1722
17.7	Виробництво виробів з трикотажних та в'язаних тканин	1730
18	Виробництво готового одягу та хутра	18
18.1	Виробництво шкіряного одягу	1810
18.2	Виробництво одягу з текстилю	1810
18.3	Виробництво хутра та хутряних виробів	1820
19	Виробництво шкіри та шкіряного взуття	19
19.2	Виробництво шкіряних галантерейних та дорожніх виробів	1912
19.3	Виробництво взуття	1920
20	Виробництво деревини та виробів з деревини	20
20.3	Виробництво теслярських та столярних виробів	
20.5	Виробництво інших виробів з деревини	
36	Виробництво меблів та інші види виробництва	36
36.1	Виробництво меблів	4520
36.2	Виробництво ювелірних та інших прикрас	3691
36.3	Виробництво музичних інструментів	3692

Як видно з таблиці 1, розглянути такі види послуг, які були раніше віднесені до побутових, буде зараз неможливо, оскільки вони складають сферу виробництва.

Відповідно сфера послуг вміщує в себе нову класифікацію видів побутових послуг (таблиця 2) [20, с.97-155].

Як видно з таблиці 2, до сфери побутових послуг відносять лише ремонт предметів особистого користування і домашнього вжитку, діяльність у сфері фотографії, прокат речей особистого користування та побутових товарів та індивідуальні послуги. Всі інші види побутових послуг, які існували раніше, розкидані по різних розділах звітності або об'єднуються з послугами торгівлі чи виробництвом.

Таблиця 2 – Класифікація видів економічної діяльності сфери послуг

Код КВЕД	Назва	Код ISIC
52.7	Ремонт предметів особистого користування і домашнього вжитку	526
52.71	Ремонт взуття і виробів із шкіри	5260
	Ремонт взуття	
	Ремонт виробів із шкіри та інших матеріалів	
52.72	Ремонт електропобутових товарів	5260
	Ремонт радіотелевізійної, аудіо- та відеоапаратури	
	Ремонт інших електропобутових товарів	
52.73	Ремонт годинників і ювелірних виробів	5260
	Ремонт годинників	
	Ремонт ювелірних виробів	
52.74	Ремонт предметів особистого користування і домашнього вжитку, не віднесених до інших угрупувань	5260
	Ремонт і перероблення одягу	
	Ремонт велосипедів	
	Ремонт інших предметів особистого користування та домашнього вжитку	
71.4	Прокат речей особистого користування та побутових товарів	713
71.40	Прокат речей особистого користування та побутових товарів	7130
74.8	Діяльність у сфері фотографії	7494
	Виконання фоторобіт	
	Оброблення плівок	
93	Індивідуальні послуги	93
93.0	Індивідуальні послуги	930
93.01	Прання та фарбування	9301
	Прання, оброблення білизни та інших текстильних виробів	
	Чищення та фарбування текстильних та хутрових виробів	
93.02	Послуги перукарень та салонів краси	9302
93.03	Ритуальні послуги	9303
93.04	Діяльність пов'язана із забезпеченням догляду за тілом	9309
93.05	Інші індивідуальні послуги (діяльність астрологів, екстрасенсів, чистильників взуття, обслуговуючого персоналу автомобільних стоянок, носіїв і т.д.)	9309

Отже, враховуючи класифікацію побутових послуг М.Б. Росинського та класифікацію потреб у побутових послугах В.І. Дмитрієва, задоволення потреб у побутових послугах необхідно вивчати за трьома групами:

– потреби в ремонтних послугах;

– потреби у побутових зручностях (фотопослугах та послугах прокату);

– потреби в індивідуальних послугах.

Для успішної раціоналізації найбільш повного задоволення потреб населення необхідна їх класифікація залежно від можливостей задоволення. Такої класифікації дотримуються Баранова Л.Я. і Лєвін А.І. [15, с.25] та В.І. Дмитрієв [8, с.46]:

– абсолютні потреби – не обмежені доходами споживачів, мають абстрактний характер і не пов'язані з конкретним предметом споживання;

– дійсні потреби – не обмежені платоспороможними можливостями споживачів, мають конкретний характер і спрямовані на певні побутові послуги;

– платоспроможні потреби – визначаються платоспроможними можливостями споживачів, мають абстрактний характер і відображають бажання отримати послуги взагалі;

– задоволені потреби – потреби, які фактично задоволені послугами, які існують на ринку, що залежить від платоспроможних можливостей споживача.

З даною класифікацією ми погоджуємося, оскільки саме вона дає змогу показати можливість задоволення потреб, які в даній класифікації досить тісно взаємопов'язані між собою, оскільки абсолютні потреби залежно від сфери життєдіяльності перетворюються в дійсні. Вони, в свою чергу, у результаті розподілу послуг набирають форми платоспроможних, які виносяться на ринок і задовольняються завдяки споживанню послуг. Але, на нашу думку, таку класифікацію можна розширити, оскільки дійсні потреби можуть набирати форми платоспроможних і можуть не набирати її. А поряд із задоволеними потребами можуть існувати незадоволені, які виникають внаслідок недостатньої кількості послуг на ринку, обмеження грошових засобів, неможливістю задоволення потреб шляхом самообслуговування, дефіциту вільного часу, відсутністю необхідних частин для ремонту і т.д.

Щодо потреб у побутових послугах, які набирають платоспроможної форми, їх можна поділити [8, с.54]:

– потреби, які задоволенні ринковою пропозицією;

– потреби, які задовольняються шляхом самообслуговування;

– незадоволені платоспроможні потреби.

Перші дві групи потреб В.І. Дмитрієв прокласифікував залежно від зв'язку з товарно-грошовими відносинами, які поділяють на ринкові та неринкові. Ринкові послуги представляють собою потреби, які задовольняються в системі побутового обслуговування, і потреби, які задовольняють приватні особи. Неринкові потреби задовольняються в процесі самообслуговування і не виходять за межі особистого споживання.

У зв'язку з цим потреби у побутових послугах класифікують за каналами задоволення [8, с.31]:

– потреби, які задовольняються в організованій системі обслуговування;

– потреби, які задовольняються приватними особами;

– потреби, які задовольняються шляхом самообслуговування.

Потреби, які задовольняються в організованій системі обслуговування, мають "товарний підхід" [8, с.23], тобто проявляються в товарній формі і, отже, надходять в споживання через обмін. З даного твердження випливає, що споживання таких послуг відбувається лише в одній формі – формі організованої системи обслуговування, тобто на базі ательє, майстерень, сітки комплексних приймальних пунктів і т.д. Послуги, які надаються приватними особами, як правило, задовольняють "рідкі та епізодичні" потреби у побутових послугах [8, с.25].

Самообслуговування відіграє досить важливу роль в організації споживання побутових послуг, при тому, що, з одного боку, самообслуговування має примусовий характер, що пояснюється недостатнім рівнем їх усуспільнення, а з іншого – необхідний, обумовлений економічним становищем населення, а також специфікою деяких побутових послуг [8, с.25].

Третя група потреб, тобто незадоволені платоспроможні потреби у побутових послугах, визначається як "різниця між сукупними платоспроможними потребами та їх реалізованою частиною" [8, с.57].

Що ж до потреб, які не набирають платоспроможної форми, то вони являють собою коло сформованих потреб, які знаходяться за межами їх платного задоволення за причиною обмеження бюджету, а також та частина потреб, які для свого задоволення не потребують організованої системи обслуговування. Така система складається із задоволених та незадоволених потреб. Єдиним джерелом задоволення таких потреб є система самообслуговування.

Слід також сказати, що в такій системі у процесі самообслуговування, частина потреб протягом деякого часу можуть залишатися незадоволеними. Наприклад, через дефіцит вільного часу, неповну готовність до виконання тих чи інших робіт, відсутність необхідних для здійснення матеріалів і т.д.

ВИСНОВКИ

Таким чином, проаналізувавши сутність та класифікацію потреб населення у побутових послугах та побудувавши схему класифікації потреб у побутових послугах (рисунок 1), можна стверджувати таке:

– побутові послуги – сукупність видів діяльності, які спрямовані на виконання робіт побутового характеру щодо задоволення матеріально-побутових та особистих потреб, які, в свою чергу, задовольняються або ринковою пропозицією, або шляхом самообслуговування;

– потреби у побутових послугах – це категорія, яка відображає відчуття матеріально-побутової та особистої нестачі відносин з приводу діяльності щодо виконання робіт побутового характеру, результати яких не мають матеріально-речової форми, які споживаються шляхом ринкової пропозиції та самообслуговуванням і які спрямовані на задоволення матеріальних та духовних благ населення;

– для оцінки рівня задоволення потреб населення у побутових послугах здійснюється їх поділ на групи, де враховується функціональне призначення побутових послуг: потреби у ремонтних послугах, потреби у побутових зручностях, потреби в індивідуальних послугах;

– для успішного вивчення рівня задоволення потреб населення у побутових послугах необхідна їх класифікація залежно від можливостей задоволення: абсолютні потреби, дійсні потреби, потреби, які набирають платоспроможної форми, потреби, які не набирають платоспроможної форми, задоволені та незадоволені потреби;

– від незадоволених потреб слід відрізняти незадоволені платоспроможні потреби;

– потреби, які набирають платоспроможної форми і потреби, які її не набирають, можуть задовольнятися шляхом самообслуговування, яке відіграє досить важливу роль в організації споживання побутових послуг.

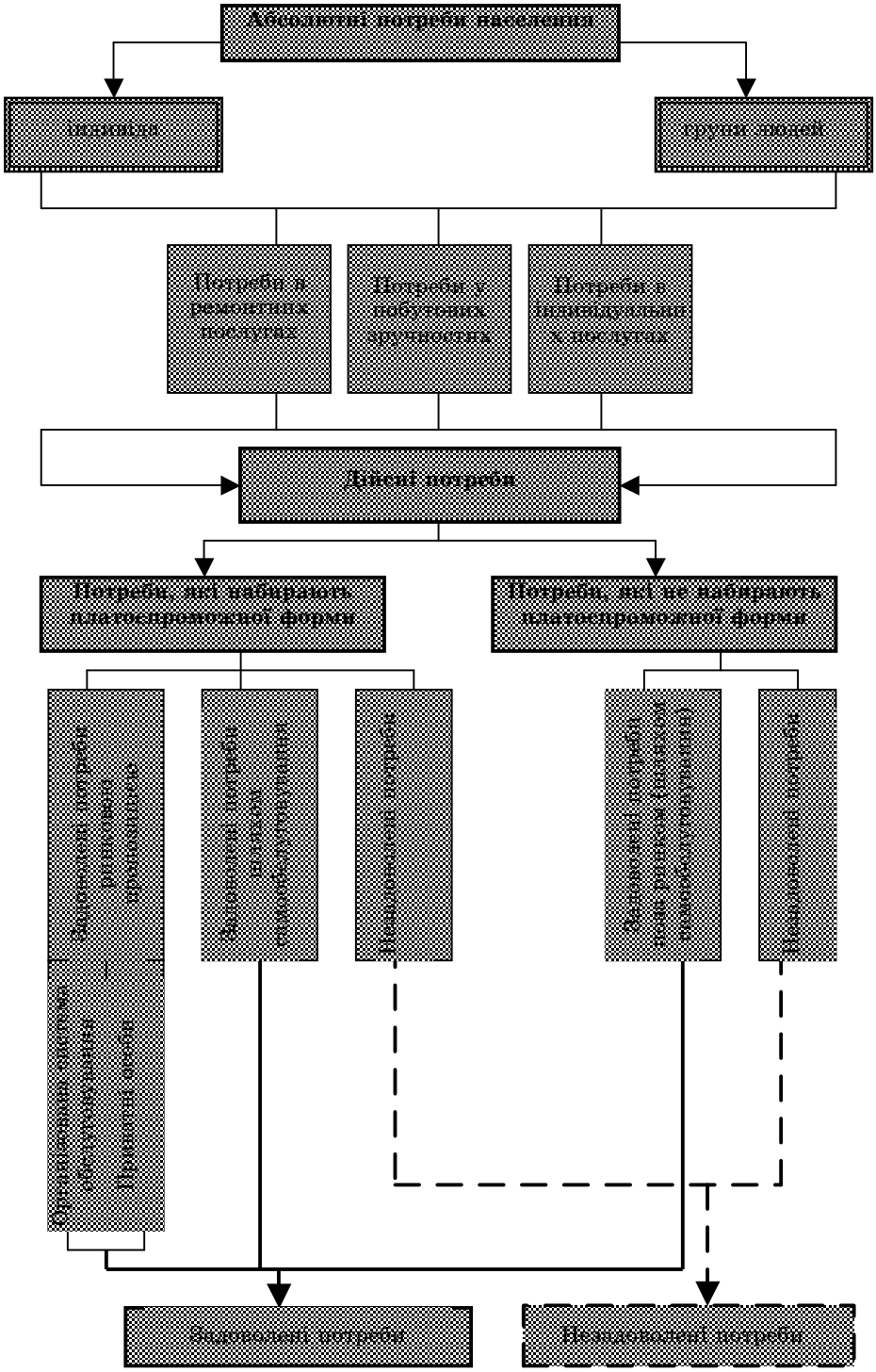

Рисунок 1 – Класифікація потреб населення у побутових послугах

SUMMARY

In the article the functional role of market of domestic services is determined in the economic system of country and theoretical principles of study and research of necessities are examined at domestic services.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Співак Л.С. Формування ринку послуг у трансформаційній економіці: Дис. канд. екон. наук: 08.01.01 / Київський національний економічний університет. – К., 2002. – 192 с.
2. Кочерга А.И. Сфера обслуживания населения: Региональные проблемы / А.Н. Амылов и др. – К.: Наукова думка, 1980. – 423 с.
3. Потребности, интересы, стимулы в хозяйственном механизме социалистического общества: Межвузовский сборник. – Львов: Изд-во ЛГУ, 1983. – 216 с.
4. Горанин А.И. Бытовые услуги при социализме.– Минск: Наука и техника, 1977. – 238с.
5. Гуков Н.В., Тангибердиева З.И. Экономика бытового обслуживания населения. – М.: Легкая и пищевая промышленность, 1984. – 192 с.
6. Россинский М.Б. Сфера услуг в экономике развитого социализма. – Саратов: Изд-во Саратовского ун-та, 1976. – 151 с.
7. Песоцкая О.В. Маркетинг услуг. – СПб.: Питер, 2000.
8. Захарченко М.М., Федорук Л.Д. Статистичні методи аналізу в побутовому обслуговуванні населення. – К.: Вища школа, 1978. – 46 с.
9. Айшель А.Н., Пикуль В.П. Методические рекомендации по оценке уровня бытового обслуживания населения. – К.: Наукова думка, 1977. – 86 с.
10. Комаров В.Е. Сфера обслуживания и народное благосостояние.– М.: Знание, 1973.– 61с.
11. Розе М.Г., Россинский М.Б. Планирование и экономика бытового обслуживания населения. – М.: Экономитка, 1968. – 166 с.
12. Смирнова Н.А. Организационно-методические вопросы совершенствования изучения потребностей и спроса населения на бытовые услуги Автореф. дис. на соиск. уч. степ. канд. экон. наук. – М.: Наука, 1983. – 24 с.
13. Косих С. Статистична звітність не примха, а необхідність // Урядовий кур'єр. – 2001. – № 209. – 13 листопада.
14. Булатова З.Г. Анализ экономической эффективности бытовых услуг. – М.: Экономика, 1978. – 239 с.
15. Баранова Л.Я. Левин А.И. Потребности, доходы, потребление: Экономический словарь-справочник. – М.: Экономика, 1988. – 351 с.
16. Державний класифікатор України. Класифікація видів економічної діяльності ДК 009-96. Видання офіційне. – К.: Держстандарт України, 1996.
17. Розе М.Г. Планирование развития бытовых услуг / М.Г. Розе, М.Б. Россинский. – М.: Экономика, 1975. – 199 с.
18. Осауленко О.Г. Проблеми підготовки програми розвитку державної статистики на 2003-2007 рр. // Статистика України. – 2001. – № 4. – С. 4-6.
19. Котлер Ф. Основы маркетинга. – М.: Ростинтер, 1996. – 704 с.
20. Дмитриев В.И. Основы изучения и прогнозирования спроса на бытовые услуги: Учебник для студентов вузов. – М.: Легпромбытиздат, 1986. – 303 с.

Данилюк Т.І., старший викладач,
Луцький інститут розвитку людини, м. Луцьк

Надійшла до редакції 20 лютого 2008 р